

Elérhető cél: önfenntartó büntetés-végrehajtás

CSIMA Beáta¹

Tanulmányomban a büntetés-végrehajtás (részben) önfenntartóvá válásának jelen állapotát mutatom be. A megfogalmazott cél 2011-ben került jogszabályban is deklarálásra, aminek következtében egy központi ellátási rendszer jött létre. Az azóta eltelt időszakban jelentős átalakuláson ment keresztül ez a rendszer, mely volumenében növekedést és minőségében is fejlődést mutat. Az államigazgatási szervek ellátási igényeinek teljesítését a fogvatartottak kötelező foglalkoztatására létrehozott gazdálkodó társaságok – jelenleg 12 darab – kapacitásukhoz mérten igyekeznek teljesíteni. Az önfenntartási célok megvalósítását hivatott segíteni a kötelező foglalkoztatás bővítése, teljes körűvé tétele is.

Kulcsszavak: önfenntartás, büntetés-végrehajtás, foglalkoztatás

Tanulmányom megalkotásának célja, hogy a büntetés-végrehajtás szervezetében kialakított központi ellátórendszer működésének elmúlt néhány évét elemezzem az önfenntartási céloknak való megfelelés aspektusából.

Néhány évvel ezelőtt talán utópisztikusnak hangzott a kijelentés az önfenntartó büntetés-végrehajtás működéséről, mára azonban reális célnak tekinthető mindez. Varga Valéria szerint² logikus és támogatandó elvárás, hogy a legkisebb teherként jelenjen meg egy fogvatartott tartása, őrzete és ellátása, és ezzel együtt leírja, hogy törekvés volt és lesz is arra vonatkozóan, hogy a fogvatartottak maguk állítsák elő a büntetés-végrehajtásban keletkező szükségletet.

Szabályozási háttér

A jogszabályi környezetváltozás megteremtette a lehetőséget a változtatásra, és egyúttal új feladatot is jelentett a büntetés-végrehajtás számára, mivel a 2013. évi CCXL. törvényben (a továbbiakban: Bv. kódexben) foglalt célok értelmében minden fogvatartottnak dolgoznia kell. A munkavégzés által előállított termékekkel és szolgáltatásokkal járulnak hozzá az önfenntartási cél megvalósulásához. Korábbi tanulmányomban³

1 CSIMA Beáta, PhD-hallgató, NKE Hadtudományi és Honvédtisztképző Kar, Hadtudományi Doktori Iskola
Beáta CSIMA, PhD student, NUPS Faculty of Military Science and Officer Training, Doctoral School of Military Sciences
orcid.org/0000-0001-7839-7448, beatacsima@gmail.com

2 Varga (2013) 17.

3 Csima (2015)

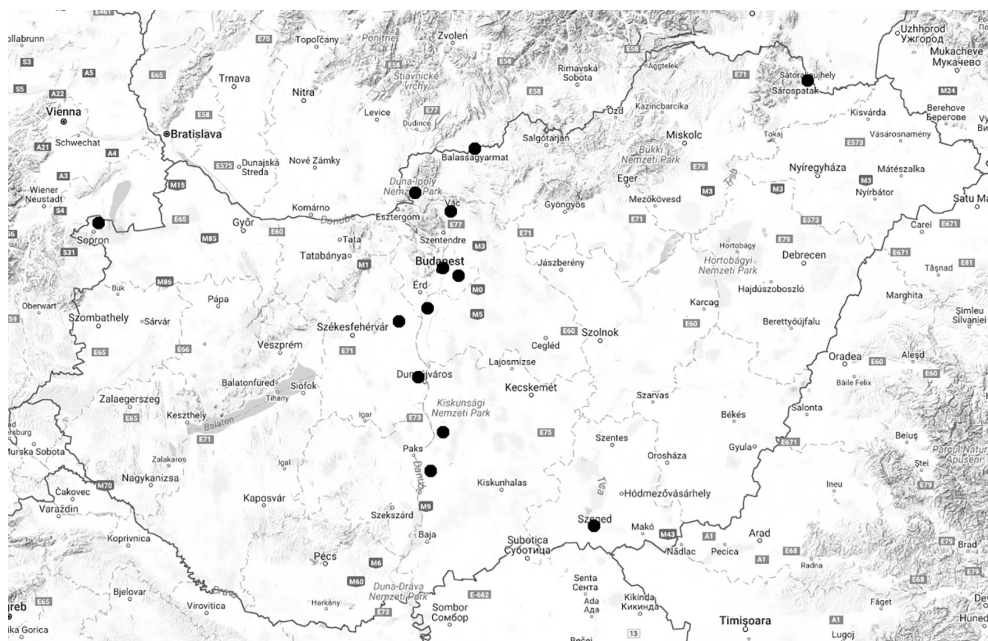
részletesen foglalkoztam az állami partnerség modelljének működésével, így jelen írásomban ennek eredményeire szeretnék fókuszálni, ezért csak vázlatosan ismertetném a működést.

Két rendelet adja meg a keretet a működéshez: a 44/2011. (III. 23.) Korm. rendelet a büntetés-végrehajtási szervezet részéről a központi államigazgatási szervek és a rendvédelmi szervek irányában fennálló egyes ellátási kötelezettségekről, a termékek és szolgáltatások átadás-átvételének és azok ellentételezésének rendjéről, valamint a 9/2011. (III. 23.) BM rendelet a büntetés-végrehajtási szervezet részéről a büntetés-végrehajtásért felelős miniszter vezetése, irányítása vagy felügyelete alá tartozó szervek irányában fennálló ellátási kötelezettségről, a fogvatartottak kötelező foglalkoztatása keretében előállított termékekről és szolgáltatásokról, azok átadás-átvételéről és az ellentételezés rendjéről.

Ezt a központi ellátórendszert a Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnokságának (a továbbiakban: BVOP) Központi Ellátási Főosztálya koordinálja, ami azt jelenti, hogy kezeli a beérkezett igénybejelentéseket és kijelöli a megfelelő szervet a termék előállításra. A rendszerben kedvezményezettként a kormányrendeletben meghatározott rendvédelmi szervek, a honvédség és egyéb államigazgatási szervek jelennek meg, és kötelezettként a fogvatartottak kötelező foglalkoztatására létrehozott gazdálkodó társaságok vesznek részt.

A gazdálkodó társaságok 100%-os állami tulajdonban vannak, és 2015 februárja óta vállalatcsoporttá alakulva látják el tevékenységüket. A vállalatcsoport élén a Bv. Holding Kft. áll, míg a további tizenegy cég kapcsolt vállalkozásként működik. A cégek 2014-ben ünnepelték a 20 éves fennállás jubileumát, azonban némely cég jogelődje jóval régebbi múltra tekint vissza.

A társaságok öröklött tulajdonságai jelentősen meghatározzák a rendszerben való részvétel lehetőségét, ennek megfelelően jellemzően mezőgazdasági profillal rendelkező szervezet az Állampusztai Mezőgazdasági Kft., az Annamajori Kft., a Nagyfa-Alföld Kft. és a Pálhalmi Agrospeciál Kft. Meghatározóan ipari profillal rendelkezik a Budapesti Faipari Kft., az Adorján-Tex Kft., a Nostra Kft., az Ipoly Cipőgyár Kft., a Sopronkőhidai Kft., a Duna Papír Kft. és a Duna-Mix Kft. Mindegyik gazdálkodó szervezet egy-egy végrehajtó intézettel szorosan együttműködve, szinte szimbiózisban él. Az 1. ábra térképe a gazdálkodó szervezetek székhelyeit mutatja, melyekből látható, hogy logisztikai kérdéseket vethet fel egy-egy szervezet elhelyezkedése például a napi szintű árucikkek kiszolgálása kapcsán. Ilyen jellemzően az élelmiszeriparban előállítottak köre (pl. kenyér, zöldség, hús).

1. ábra: Gazdálkodó társaságok (Forrás: <http://bv.gov.hu/bv-intezetek>)

Ellátási tevékenység a számok tükrében

A Központi Ellátási Főosztály rendelkezésemre bocsátott adatbázisa alapján az igénybejelentések száma exponenciális növekedés mutat: a bevezetés évében, 2011-ben 426, következő évben 1784, míg a vizsgált időszak utolsó évében, 2015-ben 3160 igénybejelentés érkezett a főosztályra. A kedvezményezettek köre is folyamatos bővülést mutat; 2011-ben 93, majd a következő években 238, 322, 368, végül tavaly 527 szervezet vett részt az ellátási rendszerben.

Az igénybejelentések nem minden esetben kerülnek teljesítésre, hiszen megesk, hogy kapacitáskorlát, minőségi kérdések vagy csak a teljesítés dátumának meghatározása miatt nem tudják az adott terméket létrehozni a gazdálkodó társaságok. Előfordul az is, hogy az adott terméket, szolgáltatást egyik cég sem tudja teljesíteni, de az igénybejelentésnek meg kell történnie, hiszen a rendszerben való részvétel a kedvezményezettek számára kötelező jelleggel bír egy 100 000 Ft-os nettó értékhatár felett.

A megkötött szerződések száma az indulás (tört) évében 242, majd 1111, 1623, 1420 és végül 2015-ben 1937 db volt. A volumenben itt is növekedés figyelhető meg, ugyanakkor a szerződések minőségében is átalakulás történt: az indulás időszakában egy-egy termékmegrendelés volt inkább jellemző, míg napjainkat a nagyobb időszakot átölelő, úgynevezett ellátási szerződések jellemzik.

2. ábra: A központi ellátás szerződéses összegei (saját szerkesztés a BVOP Központi Ellátási Főosztály primer statisztikái alapján)

A szerződéses összegek összértéke jelentős növekedést mutat. Az első év – mivel nem teljes év – nem releváns az összehasonlításban, de a vizsgálat második és harmadik évének elemzésekor majdnem 50%-os növekedést figyelhetünk meg.

Az előállított termékek köre egyre szélesedő, a gazdálkodó társaságok a keletkező igényekhez igazodó palettát hoznak létre. A 2013. július 1-től működik a www.allamipartner.hu honlap, mely közvetlenül elérhetővé teszi a termékeket akár a civil szféra számára is.

Az ellátási rendszer egy új állomásaként 2013. október 1-én került átadásra az első Jurta-mintabolt Sátoraljaújhelyen, ahol közvetlenül az utcáról betérő vásárlóknak is értékesítenek. Ennek köszönhetően például a Stram munkacipőcsalád, a Collector közösségi bútor vagy a Functioner, a Duna-Mix Kft. irodaszereket összefoglaló önálló kereskedelmi márkája is kapható.

Ez a mintabolt egyben reprezentálja a BVOP jogvédelme alatt álló JURTA kereskedelmi márkáját is, amelyet azért hoztak létre, hogy a versenypiacon is helytállva képviselje a büntetés-végrehajtást.

Az ellátási rendszerben részt vevő kedvezményezettek az alábbi termékcsoportok/ szolgáltatások közül válogathatnak:⁴

- konfekcionált textiláru, egyéb textiláru;
- munkaruházat, alsóruházat;
- egyenruházati kiegészítők;
- lábbeli;

⁴ Büntetés-végrehajtási Szervezet (2016)

- háztartási, egészségügyi papírtermék;
- irodai papírárú;
- nyomás;
- nyomdai előkészítő tevékenység, könyvkötés, kapcsolódó szolgáltatás;
- műanyag csomagolóeszköz;
- huzaltermékek gyártása, fémfeldolgozási termékek javítása;
- fém épületelem gyártása, egyéb fémfeldolgozási termékek;
- evőeszközyártás;
- lakat, zárgyártás;
- irodabútor, konyhabútor, egyéb bútor;
- sportszergyártás;
- orvosi eszköz gyártása;
- hulladékgyártás;
- textil, szőrme mosása, tisztítása.

Az ételkészítés-ellátás kérdése

„Az ételkészítési költségeket a belső ételkészítés-ellátás kezdetétől megvizsgálva megállapítható, hogy a 2013. év végére a büntetés-végrehajtási intézetek mintegy 300 millió forint megtakarítást értek el. Az ételkészítéssel kapcsolatos költségek szerkezete is jelentősen átalakult, míg 2011-ben az alapanyagköltség és a külső szállítók részére fizetett szolgáltatási díj aránya 50%-50% volt, addig 2013-ban ez az arány 85%-15%-ra változott”⁵ – olvasható a 2014-ben 20. jubileumukat ünneplő gazdálkodó társaságok ünnepi kiadványában.

Az ellátásnak jelentős részét teszi ki napjainkra a mindennapi szükséglethez tartozó ételkészítés-ellátás. Az Annamajori Kft. például korszerű pékséggel rendelkezik, mely által a baracskai intézet és a más közeli intézetek ellátása is megvalósul. 2015-ben – a teljesség igénye nélkül – az alábbi intézetek lettek ellátva kenyérral és finompékáruval: Fiatalkorúak Büntetés-végrehajtási Intézete, Pálhalmi Országos Büntetés-végrehajtási Intézet, Fővárosi Büntetés-végrehajtási Intézet, Állampusztai Országos Büntetés-végrehajtási Intézet stb. Ha nem is szabályos geometriai alakzattal leírható módon, de jól lekövethető, hogy a szállítás komoly kihívást okoz az ellátás ilyen szintjén. Nem véletlen, hogy a vizsgált időszakban távolabbról, például Sátoraljaújhelyről, vagy Sopronkőhidáról nem érkeztek be igények, hiszen a távolságok jelentősen megdrágítják egy-egy termékek árát.

Az Állampusztai Mezőgazdasági és Kereskedelmi Kft.-hez 2015-ben a büntetés-végrehajtási szervek részéről mintegy 29 340 db brojlercsirke-megrendelés érkezett (a tényleges teljesítés és megrendelés időben elválnak egymástól).

A Pálhalmi Agrospeciál Kft. részére ugyanebben az évben burgonya, cékla, csemegeborka, vagy épp konyhakész sárgarépakocka, zellerkocka igénybejelentése érkezett. A termékek között egyebek mellett még nyüzött félsertés vagy épp sertésmáj is szerepel.

⁵ Deák (2014) 23.

A gazdálkodó társaságok folyamatos bővítési, fejlesztési lehetőségeket keresve próbálják meg az igénybejelentéseket teljesíteni. A fejlesztésekhez az önerő mellett a lehetőségekhez mérten állami, vagy európai uniós források bevonását is alkalmazzák.

Foglalkoztatásbővítés

A Bv. kódex értelmében teljes körűvé kell tenni a foglalkoztatást, de felmerül a jogos kérdés, hogy akkor tényleg kötelező mindenkinek munkát végeznie? A válasz sokkal világosabb, mint hinnénk. A társaságok azt a maximális létszámot foglalkoztatják, amelyre kapacitásuk, felügyeletük és gazdasági adottságaik predestinálják őket, ugyanakkor a fogvatartottaknak is vannak egyéni jellemzőik, így például nem mindenki alkalmas egészségügyileg a munkavégzésre, vagy csak könnyű fizikai munkára képes, vagy éppen nem dolgozhat „poros” munkahelyen, így ilyen jellemzőkkel nem biztos, hogy mindenhol tudnak számukra munkát biztosítani. A biztonsági kockázatot már lehet csökkenteni egy zárt munkaterület létrehozásával, vagy nagyobb létszámú felügyelet, esetleg technikai segédeszközök (videokamera) alkalmazásával.

„El kell mozdulni abba az irányba, hogy részt vegyünk a nemzetgazdaság építő és termelő tevékenységében. Ehhez profi szakemberekké kell képeznünk a fogvatartottjainkat, ami persze számukra is előnyös. A lehetőségek adottak, hiszen az alapos elméleti képzés mellett a gazdasági társaságainknál az elítéltek gyakorlati ismereteket is szereznek. Így állunk most közel 90 százalékos foglalkoztatási rátával, Európában az egyik legjobb mutatóval”⁶ – nyilatkozott Lajtár József, a BVOP gazdasági és informatikai helyettese a 2016 szeptemberében megrendezésre került jubileumi konferencián és kiállításon.

A foglalkoztatás a reintegrációs cél mellett a központi ellátási feladatok maradéktalan teljesülését is magában hordozza, hiszen nagyobb létszámmal hamarabb teljesülhetnek a megrendelési igények. Ugyanakkor azt sem szabad figyelmen kívül hagyni, hogy napjainkra társadalmi elvárássá vált, hogy a munkát végző fogvatartott az őrizés és ellátás költségeihez járuljon hozzá. Minden év elején országos parancsnoki utasítás⁷ születik arra vonatkozóan, hogy a tárgyévben mekkora összegű levonást kell érvényesíteni, ez 2016-ban 465 Ft/fő/nap volt. A levonás a 35 000 Ft/fő/hó alapl munkadíjat csökkentik, ami egy napra vetítve (teljes munkaidős foglalkoztatás során) az 1616 Ft-os munkadíjból 465 Ft levonást jelent.

6 BVOP (2016) 13.

7 4/2015. (XII. 17.) BVOP utasítás a fogvatartottak munkadíjáról, ösztöndíjáról, a munkaterápiás foglalkoztatás pénzügyi térítési díjáról és a tartási költséghez való hozzájárulásról

A foglalkoztatás exponenciális növekedése a következő:

1. táblázat: A fogvatartotti foglalkoztatás létszámadatai
(Saját szerkesztés BVOP [2016], 39. alapján)

Év	A gazdasági társaságok által foglalkoztatott létszám
2011	3440
2012	3580
2013	3753
2014	4147
2015	4405

Jövőkép

Az önfenntartás lényege voltaképpen az, hogy a büntetés-végrehajtás szükségletei a fogvatartottak által előállított termékekkel, szolgáltatásokkal legyenek kielégítve (a lehető legnagyobb mértékben), miközben a gazdálkodó társaságok nyereséges működést valósítanak meg. A gazdaságos működés szakmai elvárás, de aki mélyrehatóbban ismeri a rendszert, az jól tudja, hogy a foglalkoztatásbővítés és eredményesség nem feltétlen tud párhuzamosan működni. Ennek alátámasztása vagy cáfolására érdemes lenne további kutatást folytatni.

Mint ahogy környezetünkben az erőforrások, úgy a gazdasági társaságok kapacitása is korlátozott, amely meghatározza, hogy az ellátási rendszer mekkora méretűre tud teljesedni. Vajon ez már az önfenntartó büntetés-végrehajtás? A tanulmány tükrében még nem a válasz, de a részbeni önfenntartás már megvalósult, a kijelölt és már megtett út – az elmúlt öt év tükrében – megfelelőnek tűnik. A gazdasági társaságok érdekeltek az ellátórendszer jó működésében, a fogvatartottak foglalkoztatási céljait is segíti a rendszer, tehát minden résztvevő számára hasznosnak értékelhető. Jövőbeni cél, hogy folyamatos megrendelési igények éljenek a rendszerben és a meglévő logisztikai kérdések is megoldásra kerüljenek.

IRODALOMJEGYZÉK

- Büntetés-végrehajtási Szervezet (2016): *Termékek*. Forrás: www.bv.gov.hu/termekek (2016. 12. 18.)
 BVOP (2016): *5 éves a központi ellátás. Jubileumi konferencia és kiállítás 2016. szeptember 26.* Vác, Duna-mix Kft. Forrás: <http://bv.gov.hu/download/5/a4/91000/5%20éves%20a%20központi%20ellátás.pdf> (2016. 12. 18.)
 Csima Beáta (2015): Állami partnerség: a rendvédelem és közszféra szükségletkielégítése a büntetés-végrehajtási szervezet által. In: *Hadtudományi Szemle*, VIII. évf. 1. sz. 294–300.
 Deák Ferenc (szerk.) (2014): A büntetés-végrehajtási szervezet központi ellátási tevékenysége. In: Deák Ferenc (szerk.): *Régóta foglalkoztat*. Vác, Duna-mix Kft., 21–28.
 Varga Valéria (2013): Önfenntartó börtönök – realitás vagy utópia? In: *Börtönügyi Szemle*, 35. évf. 1 sz. 17–32.

Jogszabályok

- 9/2011. (III. 23.) BM rendelet a büntetés-végrehajtási szervezet részéről a büntetés-végrehajtásért felelős miniszter vezetése, irányítása vagy felügyelete alá tartozó szervek irányában fennálló ellátási kötelezettségről, a fogvatartottak kötelező foglalkoztatása keretében előállított termékekről és szolgáltatásokról, azok átadás-átvételéről és az ellentételezés rendjéről
- 44/2011. (III. 23.) Korm. rendelet a büntetés-végrehajtási szervezet részéről a központi államigazgatási szervek és a rendvédelmi szervek irányában fennálló egyes ellátási kötelezettségekről, a termékek és szolgáltatások átadás-átvételének és azok ellentételezésének rendjéről
2013. évi CCXL. törvény a büntetések, az intézkedések, egyes kényszerintézkedések és a szabálysértési elzárás végrehajtásáról
- 4/2015. (XII. 17.) BVOP utasítás a fogvatartottak munkadíjáról, ösztöndíjáról, a munkaterápiás foglalkoztatás pénzbeli térítési díjáról és a tartási költséghez való hozzájárulásról

ABSTRACT

An Achievable Objective: Towards a Self-Supporting Prison Service

Beáta CSIMA

This study aims to describe the current state of play regarding prison service becoming partially or fully self-supporting. The objective was enshrined in legislation in 2011, and this resulted in the launch of a central supply system. In the following years, the system underwent significant changes growing in size and improving in quality. The organisations established for the compulsory employment of prisoners – currently 12 – are working to fulfil the demands of public authorities in line with their capacity. Making the compulsory employment of prisoners comprehensive should also underpin the objectives associated with the prison service becoming self-supporting.

Keywords: *self-supporting, prison service, employment*